

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У НІГЕРІЇ

У статті проаналізовано нігерійську систему підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; становлення Регстраційної ради вчителів Нігерії; моделі безперервного професійного розвитку; діяльність Національного педагогічного інституту та перепідготовку вчителів у рамках реалізації Цілей розвитку тисячоліття.

Ключові слова: професійний розвиток учителів, Регстраційна рада вчителів Нігерії, Цілі розвитку тисячоліття, нігерійська система освіти.

В статтє осуществлен анализ нигерийской системы повышения квалификации педагогических кадров; становления Регистрационного совета учителей Нигерии; модели непрерывного профессионального развития; деятельность Национального педагогического института и переподготовку учителей в рамках реализации Целей развития тысячелетия.

Ключевые слова: профессиональное развитие учителей, Регистрационный совет учителей Нигерии, Цели развития тысячелетия, нигерийская система образования.

This article analyzed the concepts of teachers' education; establishment of Teachers Registration Council of Nigeria (TRCN); models of continuing professional development; The National Teachers Institute (NTI) and retraining of teachers under the Millennium Development Goals (MDGs).

Key words: professional development of teachers, Registration Council of Nigeria teachers, Millennium Development Goals, Nigerian education system.

Постановка проблеми. У процесі своєї роботи педагог виконує найрізноманітніші функції – вчителя, наставника, тренера, вихователя, консультанта, соціального працівника, менеджера тощо. Саме від наявності високопрофесійних педагогічних кадрів, здатних стати носіями нової системи професійно-педагогічних цінностей, демонструвати високий рівень професійної компетентності, органічно адаптуватися до змін навколишнього середовища, по суті, залежить майбутнє держави.

Учительство (у широкому розумінні цього слова) стало одним із наймасовіших представників висококваліфікованої праці, яка вимагає складної, багатoproфільної підготовки та перепідготовки. Ми солідарні з думкою американської дослідниці Розелін Анхо, яка вбачає у педагогічній освіті «процес становлення вчителів та вдосконалення їхньої кваліфікації у процесі безперервного професійного розвитку» [6, р. 39]. Дійсно, в основі готовності

педагога до професійної діяльності лежать професійно-особистісні якості, спрямовані на фахове вдосконалення, поглиблення, розширення й оновлення професійних знань, умінь і навичок.

У межах безперервної педагогічної освіти висуваються і розглядаються три основні етапи професійного становлення педагога, які функціонують в органічній єдності, утворюючи наступну систему: 1) допрофесійна підготовка; 2) професійна освіта; 3) післядипломна освіта.

Учитель – рефлексивний практик, який перманентно аналізує методи і шляхи розвитку, еволюцію та вдосконалення своєї педагогічної майстерності у зв'язку з постійно зростаючими вимогами до їх кваліфікації. В умовах безперервного підвищення кваліфікації кожен учитель має інституційну можливість формувати індивідуальну освітню траєкторію й отримувати ту підготовку, яка необхідна йому для подальшого професійного та особистісного зростання. В основі педагогічного зростання – підвищення рівня теоретичних знань працівників освіти, вдосконалення їхніх практичних навичок і вмінь.

Процес удосконалення професійного розвитку педагога – це спеціальний напрямок дослідження в педагогіці й психології, пов'язаний із теоретичною і, головне, практичною значущістю даного питання. Можна виділити два основні етапи професійного розвитку вчителів: допрофесійну підготовку і безперервний професійний розвиток.

Допрофесійна підготовка вчителів зазвичай відбувається під час навчання в педагогічних коледжах або ВНЗ. На цьому етапі молодий педагог отримує теоретичні знання і частково здобуває досвід роботи (під час проходження навчальної практики). Для нормального професійного розвитку важливі не лише знання з предмета, але й загальнокультурні знання (філософія, культурологія тощо), загальні теоретичні знання в галузі психології й педагогіки, методичні знання і навички.

Однак набагато важливішим є безперервний професійний розвиток. Міжнародні стандарти в сфері додаткової освіти та навчання на робочих місцях (МОП і ЮНЕСКО) вказують на необхідність і навіть професійний обов'язок відповідальних осіб створювати можливості безперервного навчання для всіх педагогів [1, с. 16-17]. Таке навчання сприяє підвищенню кваліфікації вчителів і покращенню якості навчання, дозволяє розробляти ефективні навчальні програми на основі останніх наукових досягнень. Підвищення кваліфікації відбувається за рахунок найрізноманітніших традиційних та інноваційних форм удосконалення професійної майстерності

шкільних учителів: навчальні курси, різноманітні семінари, внутрішньошкільне підвищення кваліфікації, кооперативні заходи для шкіл, майстер-класи, курси підвищення кваліфікації, педагогічні конференції, навчальні майстерні, супервізія, модерація, секвенції тощо.

Ми принципово не вдаємося до аналізу соціально-економічних і педагогічних факторів й особливостей розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у розвинених країнах Заходу. Означена тематика достатньо добре студійована не лише зарубіжними, але й вітчизняними дослідниками. Набагато цікавіше, на нашу думку, дослідити ті країни, в яких створенню сучасної системи неперервної освіти, підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів приділено недостатньо уваги. Зважаючи на це, *головною метою розвідки* є ретроспективний аналіз системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Нігерії.

Виклад основного матеріалу. Роботу системи підвищення кваліфікації працівників освіти на інституційному рівні, тобто за затвердженими програмами із перевіркою якості виконання і врученням сертифікатів відповідності, можна проілюструвати на прикладі Реєстраційної ради вчителів Нігерії (Teachers Registration Council of Nigeria). Рада була заснована в 1993 р. на хвилі загальнонаціонального страйку нігерійських учителів, однією з вимог яких було створення єдиного регулюючого органу для всієї освітньої галузі. З моменту свого створення вона невпинно працює над підвищенням статусу педагогічної праці в країні. З цією метою було: 1) запроваджено кампанію з реєстрації вчителів (Реєстраційна рада оцінює кваліфікацію вчителів середніх шкіл і виносить рішення про їхню професійну відповідність); 2) розпочато підвищення кваліфікації вчителів за новими навчальними програмами безперервного професійного розвитку; 3) започатковано проведення регулярних консультацій [8].

На початку 2005 року понад п'ятсот тисяч учителів пройшли реєстрацію. Основні напрямки програм безперервного професійного розвитку наступні: 1) математика та природничі науки; 2) технології та творче мистецтво; 3) вивчення англійської мови; 4) управління великими класами; 5) гендер та захист прав дитини; 6) недопущення зловживань службовим становищем; 7) профілактика ВІЛ/СНІДу; 8) боротьба зі зловживанням алкоголем і наркотиками; 9) професіоналізація навчання [8].

Найпоширенішими формами підвищення кваліфікації педагогів у Нігерії є організація педагогічних семінарів і професійна підтримка вчителів на базі шкіл [8]. Семінари ознайомлюють із найновішими досягненнями педагогіки, сприяють підвищенню професійної компетентності, забезпечують підготовку вчителів до інноваційної роботи, стимулюють застосування сучасних психолого-педагогічних технологій в освіті. Метою семінарів є поглиблення та систематизація теоретичних знань учителів, а також цілеспрямований контроль з боку органів управління освітою за рівнем засвоєних знань. Професійна підтримка вчителів на базі шкіл або наставництва – це процес підтримки досвідченими вчителями своїх молодих і менш досвідчених колег. Наставництво як сучасна форма навчання базується на робочому партнерстві учасників процесу наставництва. Кінцевою метою наставництва є становлення молодого

вчителя повноправним членом педагогічного колективу, вплив на підвищення його професійної компетентності, що забезпечує успішний розвиток усієї системи освіти. В умовах динамічних глобальних змін, підвищення значущості безперервної освіти роль наставництва дедалі більше зростає. Воно стає сучасною формою ефективного навчання і всебічної підтримки спеціаліста без відриву від роботи.

У Нігерії, на відміну від інших країн, питання підвищення кваліфікації вчителів не отримало належної уваги з боку місцевих, федеральних і державних органів влади. Відсутність системної уваги до регулярного підвищення рівня професійної кваліфікації вчителів у світлі освітніх і суспільних змін не могла не позначитися на якості навчання в школах. Так, Нігерія посіла 148-ме місце в останньому рейтингу країн світу за рівнем освіти (Education Index) [4]. Дані представлені станом на 2011 р. (опубліковані в 2012 р.). Індекс рівня освіти в країнах світу – це комбінований показник Програми розвитку ООН. Індекс відображає досягнутий рівень освіти населення країни за двома основними показниками: індексом грамотності дорослого населення та індексом сукупної частки учнів, які отримують початкову, середню та вищу освіту.

Серед головних перепон на шляху до професійного розвитку вчителів Нігерії можна відзначити наступні:

- найсуттєвішою, на нашу думку, перпоною є негативне ставлення вчителів, їхнє свідоме чи несвідоме, відкрите чи приховане несприйняття всього нового. Антиінноваційні настрої породжуються низкою традиційних причин: неусвідомленням мети інноваційного процесу та своєї ролі в ньому; професійною некомпетентністю; страхом перед збільшенням навчального навантаження, яке не буде компенсоване; відсутністю віри в інноваційний потенціал свого колективу тощо;

- висока наповненість класів перешкоджає створенню сприятливих умов праці, нормального психологічного клімату. За версією сервісу міжнародної статистики NationMaster, Нігерія входить у першу десятку країн світу з найбільшою кількістю учнів на одного шкільного вчителя. Тут педагогам доводиться одночасно справлятися з 33 учнями [7]. Проте навіть такі вражаючі показники не відображають реального стану справ, адже вони не враховують демографічної ситуації в регіонах країни. Рахувати потрібно не співвідношення вчителів і учнів у цілому по країні, а кількість дітей у класі на одного вчителя. У деяких регіонах у класах одночасно перебуває від 50 до 70 учнів;

- вчителі не готові використовувати в навчально-виховному процесі інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Нігерійським педагогам необхідно оволодіти не лише сучасними методами, але й новими освітніми технологіями, які безперервно розвиваються. Без подолання цієї проблеми Нігерія не зможе влитися у глобальний інформаційний простір;

- хронічне недофінансування поставило освітню інфраструктуру на межу виживання. Навчальний процес відбувається у застарілих та непристосованих для комфортного перебування будівлях шкіл. Бракує навчальних ресурсів;

- низький рівень зарплат учителів у Нігерії змушує їх шукати додаткові джерела заробітку, що

знижує мотивацію, негативно позначається на професійному зростанні, а отже, і на результатах праці.

Незважаючи на всі зусилля створеного ще у 1978 р. Національного педагогічного інституту (The National Teachers Institute), ситуація залишається складною. Сьогодні інститут повністю присвятив себе розвитку потенціалу вчителів початкових і середніх шкіл, про що свідчать діапазонні програми перепідготовки. Крім курсів підвищення кваліфікації, інститут проводить підготовку фахівців у сфері дошкільної освіти, менеджменту і консультування, шкільного нагляду та інспекції, здійснює навчання в аспірантурі. Зміцнення потенціалу викладацького складу шляхом підвищення кваліфікації та перепідготовки передбачає: 1) узагальнення й поширення інноваційних практик; 2) оновлення знань із навчальних дисциплін та методики їх викладання; 3) сприяння розвитку позитивних взаємовідносин між учителем та учнем, самооцінки вчителів; 4) формування в учнів зацікавлення до навчання [8].

У 2002 р. інститут затвердив п'ятирічний генеральний план підвищення кваліфікації вчителів (2002–2006 рр.), основними компонентами якого були:

- проведення навчальних семінарів із методики викладання англійської мови, математики, основ природничих і соціальних наук;
- проведення навчальних семінарів із розвитку творчої імпровізації;
- проведення навчальних семінарів із оцінювання матеріальної бази навчальних закладів;
- розповсюдження інформації (аудіо, відео, друковані матеріали) про інноваційні методи навчання з метою забезпечення професійної підтримки вчителів, поширення освітньої інформації про профілактику інфекційних хвороб, передусім малярії, туберкульозу та ВІЛ/СНІДу [8].

Справжнім викликом для інституту стало приєднання Нігерії до проекту Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ). За масштабами фінансування, запланованих результатів та логістики він перевершив усі попередні заходи інституту в напрямку безперервного професійного розвитку.

Декларація Тисячоліття, прийнята світовими лідерами на сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2000 р., започаткувала процес досягнення світовою спільнотою визначених до 2015 р. результатів у тих сферах, де нерівномірність глобального людського розвитку виявилася найгострішою. Цілі розвитку тисячоліття варіюються, починаючи від ліквідації абсолютної бідності і закінчуючи боротьбою з розповсюдженням ВІЛ/СНІДу, а також забезпечення загальної початкової освіти [2]. Значення цього кроку важко переоцінити, оскільки лідери країн уперше домовились об'єднати зусилля у вирішенні низки складних проблем глобального розвитку.

У червні 2005 р. Паризький клуб кредиторів уклав із Нігерією угоду, яка передбачала суттєве полегшення боргового тягаря для цієї африканської країни. Згідно з угодою, держави-кредитори анулювали заборгованість Нігерії на 18 млн. дол., що становило 60% усього боргу країни [5, с. 3–4]. Зменшення боргу зробило важливий позитивний внесок у підтримку реформ у країні. Так, зокрема, з метою досягнення прогресу на шляху реалізації ЦРТ тодішній президент Нігерії Олусегун Обаса-

нджо своїм наказом спрямував усі вивільнені таким чином фінансові ресурси на виконання ЦРТ та пов'язані з ним проекти. Національний педагогічний інститут отримав доручення до 2006 р. розробити та впровадити програми підвищення кваліфікації вчителів початкових класів. Протягом 2006–2011 рр. майже всі шкільні вчителі пройшли перепідготовку та підвищили свою кваліфікацію. Федеральним урядом Нігерії було організовано праймеріз освітніх навчальних програм для початкової та середньої школи.

Паралельно Національний педагогічний інститут активно долучився до ініціативи ЮНЕСКО «Педагогічна підготовка в країнах Африки на південь від Сахари» (ТТІССА). Основна суть програми базується на наступних опорних пунктах:

- забезпечення тісної координації між політикою щодо професійного розвитку вчителів і національними цілями в галузі розвитку;
- підвищення якості педагогічної освіти;
- збільшення кількості вчителів;
- підвищення статусу та покращення умов праці педагогічних працівників.

Реалізація ініціативи передбачає наступний механізм: 1) динамічне надання систематизованої національної інформації (оцінка ситуації в галузі педагогічної освіти на національному рівні; визначення пріоритетів країн у галузі педагогічної освіти; оцінка ролі, діяльності та впливу донорів, інших установ ООН та регіональних установ); 2) призначення в кожній країні фахівців у галузі освіти для керівництва заходами в рамках ТТІССА протягом чотирьох років із метою забезпечення стійкої реалізації цієї ініціативи і зацікавленої участі в ній; 3) моніторинг та звітність на регулярній основі; 4) взаємозв'язок із двома іншими ключовими ініціативами ЮНЕСКО: LIFE і ЕДЮКЕЙДС [3, с. 43].

Підсумовуючи, зауважимо, що пошук точок дотику, аналіз спільних і відмінних рис у підходах до організації безперервної професійної освіти вчителів стають особливо актуальними в рамках Концепції глобального освітнього простору, яка набирає дедалі більшого визнання. Основні проблеми в освітній сфері часто-густо пов'язані з недостатнім рівнем кваліфікації педагогічних кадрів, невирішеною проблемою підвищення кваліфікації педагогічних працівників, відсутністю чітких державних механізмів її регулювання, низькою заробітною платою педагогів, браком навчальних аудиторій, що здійснює негативний вплив на якість освіти. Тенденції розвитку нігерійської системи підвищення кваліфікації вчителів свідчать, що її організація сьогодні не спрямована на задоволення реальних потреб шкільної системи. З іншого боку, участь у міжнародних програмах підвищення кваліфікації сприяє безперервному професійному розвитку вчителя і, відповідно, є запорукою забезпечення якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алешина И. Ш. Особенности повышения квалификации преподавателей за рубежом / И. Ш. Алешина, В. В. Кравченко // Сборник научных трудов участников Международной конференции «Актуальные проблемы психологии и педагогики в современном мире» (Российский университет

дружбы народов, 24-26 апреля 2013 г.). – М., 2013. – С. 16–19.

2. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml.

3. Доклад Генерального директора о глобальном плане действий по достижению целей в области образования для всех. – Париж, 2006. – 48 с.

4. Рейтинг стран мира по уровню образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>.

5. Alsop M. Debt relief as a platform for reform: the case of Nigeria's virtual fund / M. Alsop, D. Roggers [Online-resource]. – Access Mode : <http://eprints.ucl.ac.uk/18685/1/18685.pdf>

6. Anho R. O. The role of education administrators in Nigeria secondary schools / Roseline Okiemute Anho // African Journal of Education and Technology. – 2001. – Vol. 1 (1). – pp. 39-44.

7. Education. Pupil-teacher ratio, secondary: Countries Compared [Online-resource]. – Access Mode : <http://www.nationmaster.com/country-info/stats/Education/Pupil-teacher-ratio%2C-secondary>.

8. Fareo D. O. Professional development of teachers in Africa: A case study of Nigeria / Dorcas Oluremi Fareo // The African symposium: An online African educational research journal [Online-resource]. – Access Mode : http://www.ncsu.edu/aern/symposium_main.htm.

Дата надходження до редакції: 21.11.2014 р.

УДК 378.046-021.68-051:502(09)

Ірина ЖОРОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти,
проректор із наукової роботи
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (40-ві РОКИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку системи післядипломної педагогічної освіти України, що свідчить про перманентні зміни структури, змісту і форм роботи з педагогами.

Показано, що на початку ХХІ століття система післядипломної педагогічної освіти являє собою впорядковану сукупність навчальних закладів та методичних установ, що забезпечують організаційну та змістову єдність професійного розвитку педагогічних працівників.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, педагогічні кадри, система післядипломної педагогічної освіти, нормативні документи в галузі освіти.

В статті здійснено історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку системи післядипломного педагогічного образования України, що свідчить про постійні зміни структури, змісту і форм роботи з педагогами.

Показано, що в початку ХХІ століття система післядипломного педагогічного образования представляє собою впорядковану сукупність навчальних закладів та методических установ,

обеспечивающих организационное и содержательное единство профессионального развития педагогических работников.

Ключевые слова: повышение квалификации, педагогические кадры, система последиального образования педагогов, нормативные документы в области образования.

Made in the article historical and pedagogical analysis of formation and development of the system of postgraduate pedagogical education in Ukraine, which indicates permanent changes to the structure, content and forms of work with teachers.

In the beginning of XXI century the system of postgraduate education of teachers is an ordered set of educational institutions and educational institutions providing organizational and conceptual unity of the professional development of teachers.

Key words: perfection of qualification, pedagogical personnel, teachers' postgraduate education, legislative documents in the sphere of education.

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти України, зумовлена глобальними процесами і перетвореннями в різних сферах життя, вимагає